

Габчак Наталія Францівна,
кандидат географічних наук, доцент

Ужгородський національний університет,
м. Ужгород, Україна,
e-mail: Habchak.nf@gmail.com

МІНІ-СКУЛЬПТУРИ ЯК ЦІКАВІ ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ В ЕКСКУРСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ М. УЖГОРОД)

Мета. Метою статті є науково-практичні дослідження можливостей використання міні-скульптур в екскурсійній діяльності.

Методика. Методичні засади дослідження полягали в синтезі та аналізі зібраного автором статистичного матеріалу, вивченні зарубіжного та вітчизняного досвіду країн щодо використання міні-скульптур як цікавих туристичних об'єктів під час проведення екскурсій.

Результати. Розроблено та рекомендовано до використання в екскурсійній діяльності нові туристичні маршрути в межах досліджуваної території.

Наукова новизна. Складено каталог, наводиться опис та подаються фотографії міні-скульптур м. Ужгорода. Наведено, як приклад, екскурсійний маршрут правобережної частини міста, який користується найбільшим туристичним попитом.

Практична значимість. Висвітлено проблеми та перспективи розвитку міського туризму, пов'язані з відкриттям нових туристичних маршрутів та брендів, створення єдиного інформаційного простору.

Ключові слова: міні-скульптури, міський туризм, екскурсійна діяльність, історико-культурні об'єкти.

Габчак Наталья Францовна,
кандидат географических наук, доцент

Ужгородский национальный университет,
г. Ужгород, Украина
e-mail: Habchak.nf@gmail.com

МИНИ-СКУЛЬПТУРЫ КАК ИНТЕРЕСНЫЕ ТУРИСТИЧЕСКИЕ ОБЪЕКТЫ В ЭКСКУРСИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (НА ПРИМЕРЕ Г. УЖГОРОД)

Цель. Целью статьи являются научно-практические исследования возможностей использования мини-скульптур в экскурсионной деятельности.

Методика. Методические основы исследования заключались в синтезе и анализе собранного автором статистического материала, изучении зарубежного и отечественного опыта стран по использованию мини-скульптур как туристических объектов во время проведения экскурсий.

Результаты. Разработаны и рекомендованы к использованию в экскурсионной деятельности новые туристические маршруты в пределах исследуемой территории.

Научная новизна. Составлен каталог, подается описание и фотографии мини-скульптур г. Ужгорода. Показано, как пример, экскурсионный маршрут правобережной части города, который пользуется наибольшим туристическим спросом.

Практическая значимость. Освещены проблемы и перспективы развития городского туризма, связанные с открытием новых туристических маршрутов и брендов, создание единого информационного пространства.

Ключевые слова: мини-скульптуры, городской туризм, экскурсионная деятельность, историко-культурные объекты.

Habchak Natalia Frantsivna,
Candidate of Geographical Sciences,
Associate Professor,

Uzhhorod National University, Uzhhorod,
Ukraine,
e-mail: Habchak.nf@gmail.com

*MINI-SCULPTURES AS INTERESTING TOURIST ATTRACTIONS IN EXCURSION
ACTIVITY (ON THE EXAMPLE OF UZHGOROD)*

Purpose. The purpose of article is a scientific and practical research of the possibilities of using mini-sculptures in guided tours activities.

Methodology. Methodical bases of research lie in the synthesis and analysis of statistical material collected by the author, the study of foreign and domestic experience in the use of mini-sculptures as interesting tourist sites during the tour.

Results. New tourist itineraries within the study area were developed and recommended for use.

Scientific novelty. Catalogue completed, a description and photographs of Uzhgorod mini-sculptures were shown. An example, a guided tour around the right bank of the town, which is of great popularity among tourists was described.

The practical significance. The problems and prospects of urban tourism associated with the opening of new tourist routes and brands, creating a unified information space were highlighted.

Keywords: mini sculptures, urban tourism and sightseeing activities, historical and cultural sites.

В період економічної та політичної кризи в Україні найменш вразливим в розвитку залишається туризм, темпи його розвитку є досить стабільними, хоча структура туристичних поїздок значно змінилася. Змінні смаки та уподобання туристів змушують туроператорів постійно урізноманітнювати свою діяльність, пропонувати нові тури, серед яких лідируючі позиції посідає міський туризм [1]. Він по суті акумулює в собі елементи інших видів туризму, зокрема: культурно-пізнавального, релігійного, подієвого, ділового, тощо. Саме ця обставина робить міський туризм дуже привабливим для туристів [5].

Постановка проблеми. Відсутність комплексного підходу до розвитку міського туризму доводить той факт, що туристичний потенціал міст використовується не в повному обсязі. В Україні станом на 1 січня 2016 р. налічується 3 міста-мільйонери (Київ, Харків, Одеса), 5 міст з кількістю населення від 500 000 до 1 000 000 (Дніпро, Донецьк, Запоріжжя, Львів, Кривий Ріг), 16 з населенням від 250 000 до 500 000 осіб та інші міста відповідно з меншою кількістю жителів. На нашу думку, саме перші три категорії міст мають найбільші потенційні можливості розвивати міський туризм та поповнювати місцевий бюджет від надходжень з туристичної діяльності.

Міста як туристські центри надзвичайно різноманітні, існує чимало їхніх класифікацій залежно від переважаючої «туристичної спеціалізації». Загалом, такі вітчизняні вчені як Писаревський І.М., Тонкошкур М.В.

виокремлюють дві групи туристських центрів: 1) міста, де туристська індустрія виконує фундаментальну функцію і це переважно малі та рідше середні міста. Вони повністю залежні від ситуації на туристичному ринку і для них є важливим моніторинг економічної ситуації, проведення маркетингових досліджень, які забезпечують перспективу та підтримку конкурентоспроможності туристичного продукту, що пропонується містом. Актуальним є етап державного регулювання туризму на рівні міських та районних адміністрацій; 2) міста, де туристична індустрія не виконує фундаментальну функцію, але є невід'ємною частиною міської економіки. Це – більшість середніх, всі крупні міста і мегаполіси, в яких туризм не єдина, але одна із небагатьох спеціалізацій. Як правило при негативних тенденціях на ринку туризму вони уникають кризових ситуацій або їх мінімізують, оскільки мають більше можливостей варіювати [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку туризму міст висвітлені в працях вітчизняних вчених: Масляк О.П., Оболонцева Л.В., Горський С.В., Шандор Ф.Ф., які розглядають розвиток міського туризму як невід'ємну складову «місто та екскурсійна діяльність». Саме екскурсійну діяльність, як важливий засіб формування свідомості туриста, аналізують науковці минулого Александрова Ю.Н., Анциферова М.П. і сьогодення – Кифяк В.Ф., Костюкова О.М., Мініч І.М., Федорченко В.К. та інші.

Мета роботи – дослідити сучасний стан та перспективи розвитку міського туризму на прикладі м. Ужгород Закарпатської області. Провести науково-практичні дослідження можливостей використання міні-скульптур в екскурсійній діяльності досліджуваної території та виокремити діючі екскурсійні туристичні маршрути з питань вивчення історії міста, краю.

Виклад основного матеріалу. Місто Ужгород – адміністративний центр Закарпатської області, розташований у підніжжі Українських Карпат на право- та лівобережжі р. Уж, що впадає в р. Лаборець (Словаччина), яка є лівою притокою великої європейської ріки Дунай. Це одне з найдавніших слов'янських міст (1123 роки), близько 100 тис. років до н.е. тут оселилася перша людина в епоху раннього палеоліту. Племена білих хорватів заснували свої перші поселення в районі Ужгорода до IX століття, саме тоді Ужгород (Унгвар) перетворився на ранньофеодальну фортецю. Місто зазнало чимало історичних змін починаючи від часів правління князя Лаборця, угорського короля Бейли IV, 360-річного правління італійських аристократів Другетів, часів панування Австро-Угорщини, Чехословаччини, Угорщини, Української РСР та СРСР. Це залишило значний відбиток на формуванні історико-культурного потенціалу в першу чергу міста Ужгорода, яке щорічно, за статистичними даними, відвідує понад 2 млн. туристів, які різняться за віком, рівнем доходів, цільовими установками тощо.

Аналіз статистичних даних Головного управління статистики у Закарпатській області ЗАв період з 2000 по 2015 рр. доводить, що кількість

екскурсантів в місті зменшилась з 58916 осіб до 2568 осіб [2]. Тому актуальним для підняття туристичного потенціалу міста є організація та проведення екскурсій, розробка та запровадження в практику нових екскурсійних маршрутів, адже відсутність необхідності виїзду за межі постійного місця проживання, відносно невисока вартість роблять екскурсійне обслуговування особливо популярним для дітей та молоді.

В даний час, коли відкриття пам'ятників уже стає мейнстрімом, і вигадати щось нове практично неможливо, в Ужгороді відомі туризмознавці Ф.Шандор, О.Коваль та скульптор М.Колодко започаткували з 2010 р. встановлення міні-скульптур, кожна з яких чи прямо, чи опосередковано історично стосується Ужгорода або Закарпаття. Станом на січень 2016 р. найменший і найзахідніший центр України має найбільшу колекцію, що налічує 25 міні-скульптур, які є цікавими туристичними об'єктами в екскурсійній діяльності.

Скульптура (лат. *sculptura*, від лат. *Sculpo* – вирізаю, висікаю) – ліпка, пластика, вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну, тривимірну форму і виконуються із твердих чи пластичних матеріалів. Скульптура з точки зору туристичних потреб розрахована на конкретне архітектурно-просторове або природне оточення, адресується масовому глядачеві, покликана конкретизувати історичний образ і доповнювати виразність архітектурних форм новими відтінками. За своїм призначенням скульптура поділяється на: 1) монументальну; 2) монументально-декоративну; 3) станкову; 4) скульптуру «малих форм» [3]. Туристичною родзинкою Ужгорода є скульптури «малих форм» як правило виконані з бронзи, характерною особливістю яких є яскраво виражений урбаністичний стиль.

Досвід використання міні-скульптур в екскурсійній діяльності відомий в семи країнах світу: країнах ближнього зарубіжжя – Угорщині, Словаччині, Чехії та економічно розвинутих – Німеччині, Австрії, США, Росії [1]. Серед 15-ти самих незвичних скульптур світу, які не обмежуються ніякими формальностями і стандартами, можемо виділити наступні: 1) «Мустанги», США; 2) «Пам'ятник жіночій сумочці», Італія; 3) «Пам'ятник дизайнеру», (Росія); 4) «Пам'ятник подорожуючому», Франція; 5) «Сила природи», (Катар); 6) «Люди біля Ріки», (Сінгапур) тощо.

В Україні два міста – Київ та Ужгород - мають значну колекцію міні-скульптур із своєю цікавою історією. Серед них найбільш туристично відвідуваними в місті Києві є: 1) «ЇжаЧОК в тумані»; 2) «Літаюча корова на дереві»; 3) «Кіт Пантелеймон»; 4) «Пам'ятник жабі»; 5) «Ніс Гоголя»; 6) «Маленька балярина»; 7) «Пам'ятник першому трамваю» та інші.

Щодо Ужгорода, то міні-скульптури присвячені різним подіям, людям, персонажам, тваринам, де ціниться історія, традиції, звичаї, простий побутовий комфорт (табл. 1)

*Міні-скульптури м. Ужгорода Закарпатської області
(складено автором за матеріалами Турінформ Закарпаття)*

<i>Назва міні - скульптури</i>	<i>Автор</i>	<i>Фото</i>	<i>Опис</i>
<i>Гаррі Гудіні</i>	Михайло Колодко		Міні-скульптура знаменитого фокусника та ілюзійніста Гаррі Гудіні. Скульптура стоїть на постаменті, символічно прикріплена замками, адже Гудіні був майстром вражаючих звільнень від кайданів і замків.
<i>Сім'я Їжачків</i>	Михайло Колодко		Їжачок – символ міста-побратима Ужгорода – Їглави, а також символ пива «Єжик», який варять в Їглові.
<i>Вузлики на честь силача Івана Фірцака (Кротона)</i>	Михайло Колодко		Скульптура символізує знаного силача, закарпатського походження Івана Фірцака-Кротона якого у 1928 році визнали найсильнішою людиною планети.
<i>Бравий солдат Швейк</i>	Михайло Колодко		У романі Я. Гашека «Пригоди бравого вояка Швейка» Ужгород згадується у контексті залізничної станції «Ужгород», на яку мало не відправили потяг, у якому Швейк їхав на фронт.
<i>«Свободка»</i>	Михайло Колодко		На парапеті Пішохідного мосту встановили найменшу в світі статую Свободи. Її вага всього 4 кг, а висота 30 см. До всього вона ще й є діючим маяком та відкрита на честь проведення в Ужгороді річкових перегонів на саморобних судах «Ужгородська регата».
<i>Кубик Рубік</i>	Михайло Колодко		Пам'ятник приурочений 40-річчю відкриття головоломки кубика-рубіка: у 1974 році її винайшов угорський скульптор Ерно Рубік. Новий міні-пам'ятник розмістили недалеко від Свободки – на перилах «консульських сходів», що ведуть до пішохідного мосту.

*Міклош
Берчені та
Крістіна Чакі*

Михайло
Колодко

Подружжя Крістіни Чакі та Міклоша Берчені. Саме за їхнього правління Ужгородський замок процвітав найбільше. Це відомі історичні особи, котрі внесли свій вклад у духовний розвиток Закарпаття.

Бійла Барток

Михайло
Колодко

Бела Барток — угорський композитор, піаніст і музикознавець-фольклорист. Розвивав власну музичну мову, поєднуючи фольклорні елементи з математичною концепцією тону і ритмічної пропорції.

Ференц Ліст

Михайло
Колодко

Міні-скульптура на честь угорського композитора на згадку про те, як видатний музикант відвідав Закарпаття, погостювавши в маєтку свого друга в с.Великі Лази.

*Помічник
св.Микалая*

Михайло
Колодко

Бронзова фігурка Миколайчика, що сидить на перилах набережної, є найменшою скульптурою в Україні та має 16 сантиметрів зросту.

«Карпатія»

Михайло
Колодко

Це прототип справжнього пароплава «Карпатія», що був побудований у 1903 році (компанія «Кунарда Лайн» (англ. Cunard Line). Це судно першим прийшло на допомогу та врятувало частину пасажирів «Титаніка».

Джон Лорд

Михайло
Колодко

Скульптор зобразив Лорда з довгим волоссям, в ультрамодних тоді штанах-кльош, жилетці та у чоботах на високих підборах. В руках вокаліста тліє цигарка, і він сидить спиною до набережної.

*Енді Ворхол
(Андрій
Варгола)*

Михайло
Колодко

Енді Ворхол (англ. Andy Warhol, ім'я при народженні: Андрій Варгола, всесвітньо відомий американський митець карпат-русинського походження.

Майкл Стренк Михайло Колодко

Сержант американської армії русинського походження зі Словаччини Майкл Стренк відомий тим, що він входив до групи солдатів, які піднімали прапор на Іодзімі.

Художник Глюк Михайло Колодко

Знаменитий ужгородець частенько виїжджав на авто в гори в пошуках сюжетів. На задньому сидінні лежить картина «Лісоруби» – саме вона принесла йому визнання на виставці у Брюсселі.

Князь Лаборець Михайло Колодко

Князь Лаборець – легендарний засновник Ужгорода та Ужгородського замку. Таке символічне зображення князя нагадує про його трагічну загибель: Лаборця скарали нападники, утопивши у річці Ондава, яка зараз називається Лаборець.

Малий Уж Михайло Колодко

Річка Малий Уж була надзвичайно важливою артерією для Ужгорода та її мешканців. Вона впадала у “великий” Уж у районі нинішнього Боздоського парку і разом із Великим Ужем утворювала острів, на якому знаходилася Замкова гора.

Вольфганг Амадей Моцарт Михайло Колодко

Скульптура розташована у дворику музичної школи ім. П. Чайковського, адже композитор жив і творив в період, коли Закарпаття перебувало в складі Австро-Угорщини.

Чонтварі - Костка Михайло Колодко

Відомий митець Тиводар Костка-Чонтварі народився у Словаччині, а дитинство провів разом із батьками у відомому своїми винними підвалами закарпатському селі Середнє, де його батько тримав фармацевтичну лавку.

*Микола
Шугай*

Михайло
Колодко

Останній карпатський
опришок, Карпатський Робін
Гуд. Саме так понині
називають Миколу Шугая,
який на початку 20 століття
ховався у лісах Міжгірщини.

*Ейфелева
вежа*

Михайло
Колодко

Крихітна Ейфелева вежа. Її
було встановлено влітку 2015
року на честь Днів
французької культури в
Україні.

*Пам'ятник
орієнтуваль-
нику*

Василь
Бедрик

Було відкрито до 50-річчя
проведення перших
всесоюзних змагань, які
започаткували спортивне
орієнтування, як вид спорту
не тільки в Україні, а й на
Закарпатті

*Кістяний
наглядач*

Михайло
Фазан

Позаду лялькового з'явилося
дротяне чудовисько "кістяний
наглядач". Відкритий за
сприяння закарпатського
осередку всеукраїнської
молодіжної громадської
організації – Фондація
регіональних ініціатив

Петро I

Михайло
Колодко

Імператор Петро I ще у XVIII
столітті полюблив випити
доброго закарпатського вина.
Символічно, що пам'ятник
знаходиться біля відомого
дегустаційного залу в
Ужгороді

*Мандрівник у
Мухамад аль
Ідрісі*

Михайло
Колодко

Мандрівник Мухамад аль
Ідрісі у своєму літописі в
1154 році вперше згадав про
Ужгород. Саме відтоді місто
попадає на карту Європи

*Пісяючий
хлопчик*

Михайло
Колодко

Ужгородський "маннекен піс"
став завершальним елементом
бювету питної води - Fontanus
Cilicia, що в перекладі з
латини означає — кілікійське
джерело. Сам бювет
виконаний із вулканічного
туфу, спеціально привезеного
в Ужгород із колишньої
території візантійського
царства Кілікія

Використання міні-скульптур дає можливість оновити туристично-екскурсійні маршрути, забезпечує задоволення духовних, естетичних, інформаційних та інших потреб туриста та екскурсанта. Найбільшим туристичним попитом користується екскурсійний маршрут правобережної частини міста, який включає огляд таких цікавих об'єктів як: Площа Корятовича → провулок «Гірчичне зерно» з оглядом міні-скульптури «Малий Уж» → винні підвали Ракоці, розміщені у старовинній будівлі пивоварні «Совине гніздо», що датується XVIIст., де щорічно 19-20 листопада відбувається знаменитий фестиваль «Закарпатське Божоле» → найдовша липова алея у Європі довжиною 2км 200м з цікавими міні-скульптурами Джону Лорду, Карпатія, Миколайчику → Ужгородський замок, побудований ще в середині X ст. в романськоМУ архітектурному стилі → Закарпатський музей народної архітектури (скансен), родзинкою якого є дерев'яна лемківська церква, побудована в 1777 р. Щодо проблем, що погіршують перспективи розвитку екскурсійної діяльності в містах, ТО ЦЕ системні соціально-економічні проблеми – низький рівень доходів людей, не належний рівень громадської безпеки, незадовільний стан транспортної інфраструктури, нерозвиненість індустрії гостинності, а іноді не відповідність професіоналізму гід тощо.

Висновки. Отже, міні-скульптури, пам'ятки історії та культури – важливі об'єкти огляду на туристичних маршрутах, екскурсіях, подорожах, їх вважають цінним джерелом інформації, чинником формування національної свідомості містян.

Використані джерела:

1. City tourism: national capital perspectives/edited by Robert Maitland and Brent W. Ritchie. CAB International, 2009. - 280 p.
2. Статистичний щорічник «Закарпаття - 2015». – Ужгород, 2015. – 500с.
3. Протас М.О. Українська скульптура XX століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України / М.О. Протас. – К.: Інтертехнологія, 2006. – 278 с.
4. Туризм і місто: досвід, проблеми та перспективи / За заг. ред. І.М.Писаревського; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Харків: ХНАМГ, 2011. - 288 с.
5. Туризм як національний пріоритет: колективна монографія / І.М. Писаревський; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Харків: ХНАМГ, 2011. - 284 с.

Использованные источники:

1. City tourism: national capital perspectives / edited by Robert Maitland and Brent W. Ritchie. CAB International, 2009. - 280 p.
2. Статистический ежегодник «Закарпатье - 2015». - Ужгород, 2015. - 500с.
3. Протас Н.А. Украинская скульптура XX века / Институт проблем современного искусства Академии искусств Украины / Н.А. Протас. - М.: Интертехнология, 2006. - 278 с.
4. Туризм и город: опыт, проблемы и перспективы / Под общ. ред. И.М.Писаревського; Харьк. нац. акад. гор. хоз-ва. - Харьков: ХНАГХ, 2011. - 288 с.
5. Туризм как национальный приоритет: коллективная монография / И.Н. Писаревский; Харьк. нац. акад. гор. хоз-ва. - Харьков: ХНАГХ, 2011. - 284 с.

References:

1. City tourism: national capital perspectives / edited by Robert Maitland and Brent W. Ritchie. CAB International, 2009. - 280 p.
2. Statistical Yearbook "Zakarpattya – 2015". - Uzhhorod, 2015. – 500p.
3. Protas M.O. Ukrainian sculpture of the XX century / Institute of Contemporary Art Problems at the Academy of Arts of Ukraine / M.O. Protas. - K.: Intertehnolohiya, 2006. - 278 p.
4. Tourism and the City: experience, problems and prospects / I.M. Pysarevsky; Kharkiv National Academy of City Households. - Kharkiv: KNACH, 2011. - 288 p.
5. Tourism as a national priority: thesis by publication / I. M. Pisarevsky; I.M. Pysarevsky; Kharkiv National Academy of City Households. - Kharkiv: KNACH, 2011. - 284 c.

